

Myra-Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Belgeleme, Koruma-Onarım Çalışmaları 2005

Excavations at the Church of St. Nicholas in Myra-Demre and the Conservation-Restoration and Documentation of the Wall Paintings in 2005

S. Yıldız ÖTÜKEN – Eda ARMAĞAN

Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi adına yürütülen Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 29 Ağustos-21 Ekim 2005 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Bu kampanyada kilisenin kuzeyindeki D yapısı içinde ve dışında, kuzey avlunun batısındaki dolgu alanda yer alan yapı kalıntıları içi ve dışında; kilisenin kuzey ekindeki K6 yapısının dışında, batıda, ayrıca kilisenin batı avlusu güneyindeki E yapısı içinde çalışılmıştır (Plan 1).

2005 yılında batıdaki dolgu alanda altı açma planlandı; bunlardan üçü Piskoposluk İkametgahı'nın batı cephesi yakınındadır. Bu açmalarda alüvyonun altında 1.50/1.45 m. kottan itibaren başlayan Ortaçağ Dönemi'ne ait

Plan 1 Kazı alanı planı 2005
Plan 1 Plan of the excavation area, 2005

Excavations at the Church of St. Nicholas in Myra-Demre by Hacettepe University under the auspices of the Ministry of Culture and Tourism were conducted from August the 29th to October the 21st in 2005. This campaign covered the work inside and outside Structure D to the north of the church proper, inside and outside the building remains in the filled area to the west of the north courtyard, outside K6 of the northern annex of the church, as well as Structure E, to the south of the western courtyard (Plan 1).

Six trenches were planned in the western filled area, and three of these trenches were in proximity to the western façade of the Episcopal residence. The medieval earth layers in these trenches began to appear at 1.50/1.45 m. under the alluvium and were removed. Based on the opus sectile and the finely cut flagstone pavement reached at 0.30/0.40 m., the trenches were excavated down to 0.30 m. in general. The small finds from the eastern part came mostly from 1.20-0.90 layer –the first layer under the alluvium– and 0.80-0.50 m. layer which mainly produced 7th century items.

In 2005, a total of 17 coins were unearthed and turned over to the Museum of Anatolian Civilisations in Ankara. Following conservation work, it was understood that three were from the Roman period and ten from the Byzantine period while four are illegible.

A trapezoidal wall, partially excavated in 2002 was entirely exposed in 2005 and the surrounding area was cleaned. The wall extends in a southwest-northeast direction and has a width of 1.80 m. and a length of 5.70-

toprak tabakaları kaldırıldı. Açmalarda 0.30/0.40 m. kotunda ortaya çıkan opus sectile ve düzgün levha döşemeleri dikkate alınarak genelinde 0.30 m. kotuna kadar inilmiştir. Dolgudaki küçük buluntular alüvyon altındaki ilk toprak tabakasında, 1.20-0.90 m. kotunda ve 7. yy. buluntularını içeren 0.80-0.50 m. tabakasında yoğunur.

2005 kazısında 17 sikke bulunmuştur; Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne teslim edilen sikkelerin konservasyon sonrası üçünün Roma, onunun Bizans Dönemi'ne ait olduğu anlaşılmıştır; dört sikke okunamaz durumdadır.

2002 yılında kısmen ortaya çıkan yamuk dikdörtgen planlı bir duvar 2005'te tümüyle açılarak çevresinde temizlik yapılmıştır. D yapısına paralel güneybatı-kuzeydoğu yönündeki duvarın eni 1.80 m. boyu 5.70-6.0 m.'dir. İşlevi sorunlu olan duvarın iki özelliği dikkati çeker; duvar yekpare örülmemiştir ve içinde 0.60 m. genişliğinde, oluk niteliğinde boşluk bırakılmıştır; diğer özelliği ise güney cephesinde yer alan estetik nitelikteki yuvarlak niştir.

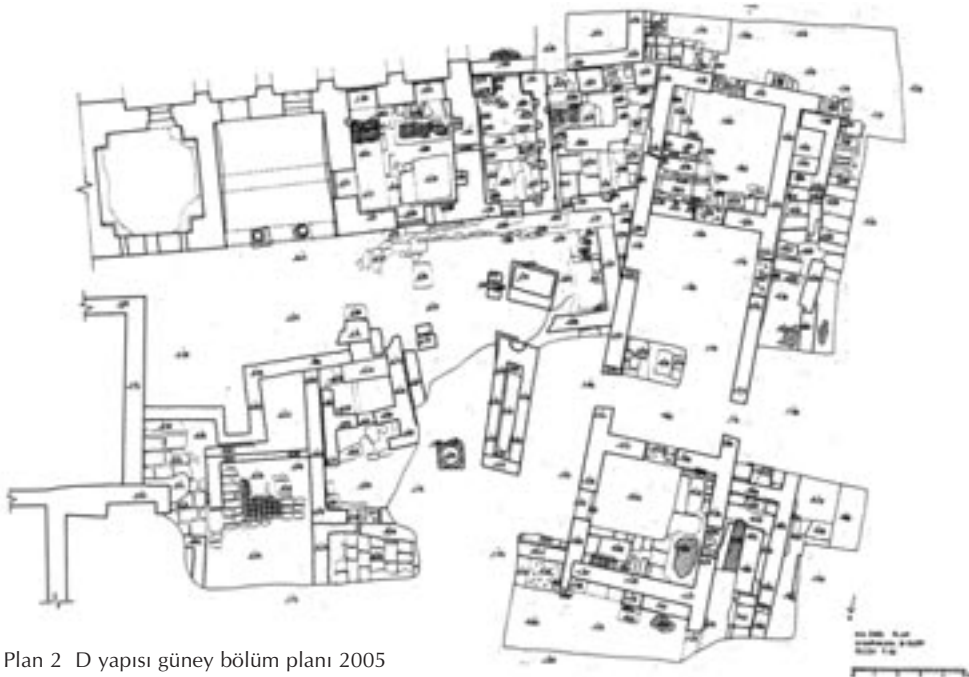
Yamuk duvarın işlevini, çevresinde bulunan Mür kültüyle ilgili veriler ve yapılarla birlikte değerlendirmek gerekir; bunlar ezme taşları, mür bitkisinden çıkarılan yağın toplandığı havuz; havuzdan künk sistemiyle küçük bir örme küpte yer alan testilere iletilen yağdır. Havuzun yaklaşık 1 m. güneydoğusundaki kuzey ekin K5 yapısı yağın kutsandığı şapel (Myrophylion), K6 ise kutsanmış yağın muhafaza edildiği Myrophylakion'dur (Plan 1).

6.00 m. This wall of unclear function has two specific aspects worth noting: it was not built as a single mass and there is a gap of 0.60 m. width in it as well as an aesthetic round niche on its south side.

The function of this trapezoidal wall should be considered together with the data regarding the cult of myrrh (myrtle) and structures around it: grinding stones, the pool for collecting the myrtle oil, which is further transferred to a small built-jar via a pipeline from the pool. The structure K5 of the northern annex, ca. 1 m. south-east of the pool, is the chapel (Myrophylion) where the oil was blessed and the structure K6 is the Myrophylakion which housed the sacred oil (Plan 1).

The work in 2005 in the monumental Structure D in the western area focused on the central south and north parts; the doorway 1.50 in width and 0.70 m. in depth in the south part (D1) was cleaned and the threshold was found at a depth of 1.25 m.

Anthropologist Assc. Prof. Dr. Y. S. Erdal has identified family burials in the two chest-type tombs (M1-M2) in the arcosolium in the southern structure. In 2005, eight more graves were identified inside and around D1: one is inside the structure, five adjoin the southern façade and two adjoin the western façade (Plan 2). However, these graves are different from the chest-type burials: the burial is encircled with horizontally placed tiles at the bottom and then covered with four or six slabs on top. All this data indicate the presence of a cemetery of the

Plan 2 D yapısı güney bölüm planı 2005
Plan 2 Plan of the southern part of Structure D, 2005

2005'te batı alandaki 25.40x6.70 m. boyutlarındaki anısal D yapısının güney orta ve kuzey bölümlerinde çalışılmıştır; güney bölümde (D1) yer alan 1.50 m. genişlikteki ve 0.70 m. derinlikteki kapı açıklığı temizlenmiş ve eşğin 1.25 m. kotta olduğu anlaşılmıştır.

Antropolog Doç. Dr. Y. S. Erdal güney yapıda yer alan arcosoliumun içinde ortaya çıkan iki sandık tipi mezarda (M1-M2) yaptığı çalışmalar sonucunda aile gömülerinin varlığını belgelemiştir. 2005 yılında ise D1 yapısı içi ve çevresinde sekiz mezar tespit edilmiştir; bunlardan biri yapının içindedir; beşi güney cephesine, ikisi ise batı cephesine bitişiktir (Plan 2). Bu örnekler sandık tipi mezarlardan farklıdır; gömü altta yatay dizili tuğlalarla çevrelenir; üstte altı veya dört dikdörtgen düzgün taş blokla kapatılır. Tüm veriler güney bölümünün içi ve çevresinin manastır kuruluşuyla ilgili 'Locus ad sanctos' (Azizin yakınındaki yer) niteliğinde bir gömü alanı olduğunu sergiler. Arkosoliumdaki iki mezarda yatanların 12. yy.'da eski kalıntılar üzerinde inşa edilen D yapısının banileri olduğunu düşünüyoruz.

Kuzeyde yer alan D3 yapısı içindeki çalışmalarımızda 3.25 kotta bırakılan toprak 0.45 m.'ye kadar boşaltıldığında batı ve kuzeyde 0.30 m. kotta düzgün zemin döşemesi ve kuzey duvara bitişik bir kuruluş bulunmuştur (Res. 1). Düzgün kesme taş bloklarla örülen doğu-batı yönünde 1.60 m., kuzey-güney yönünde 0.80 boyutlarında olan kuruluşta güney-kuzey yönünde 0.20 m. eninde bir oluk vardır; bu oluğun D3 yapısının kuzey cephesindeki ikiz kemeri taşıyan payesi hizasında yer alması dikkati çeker. Aynı alanda kuzey duvara bitişik büyük boyutlu pithos buluntuları bu mekanın günlük yaşamda kullanılmadığı ve bir kült yeri olduğunu düşündürür. Kuzey yapıda küçük buluntu yoğunudur; önceki yıllardaki gibi sırsız seramik başı çeker (1403 adet);

Res. 1 D yapısı kuzey bölüm, batıdan doğuya bakış
Fig. 1 North part of the Structure D, looking from west to east

'Locus ad sanctos' (place near the saint) type, in and around the southern part. We are of the opinion that those buried in the arcosolium are the patrons of the Structure D which was built in the 12th century upon earlier remains.

In our work at Structure D3 on the north, the earth level was taken from 3.25 m. down to 0.45 m. In the north and west parts of the structure, regular floor pavement was found at 0.30 m. and an installation adjoining the north wall was uncovered (Fig. 1). This installation was built with dressed stones and it measures 1.60 m. in an east-west direction and 0.80 m. in a north-south direction and there is a canal 0.20 m. in width extending in a north-south direction. It is worth noting that this canal is at the same level as the pier supporting the twin arches on the north façade of D3. In the same area, the remains of a large pithos adjoining the north wall suggest that this place was not meant for daily use but was rather for cult practices. In the north structure, numerous small finds were uncovered: unglazed pottery, a quantity of 1403 pieces formed the main find; 564 pieces of glass and 139 pieces of architectural sculptural fragments (134 pieces recovered from the 0.50-0.40 m. layer) are also noteworthy. Among the marble finds, balustrade fragments with open-work comprise the richest group. With the 93 fragments uncovered in 2005, the total number has reached 314, all belonging to the Early Christian period. Among the finds, geometric motifs such as hexagons, squares, chevrons and fish-scale are quite common; in addition, vegetal and symbolic motifs such as crosses are also worthy of note (Fig. 2).

With the six new examples uncovered, the number of mortars for liturgical purposes has reached 40. One example uncovered in 2005 stands out with its thin wall

Res. 2 Delikli levha parçası
Fig. 2 Screen-balustrade fragment with open-work

Res. 3 Trapez kesitli levha üstü

Fig. 3 Trapezoidal piece, placed on top of the balustrade screens

onu 564 cam ve 139 mimari plastik eserler izler (0.50-0.40 kotta 134 adet). Mermer-taş buluntular arasında en zengin tür liturjik işlevli delikli levha parçalarıdır. 2005'te eklenen 93 örnekle 314'e ulaşan parçalar Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne aittir. Buluntular arasında altıgen-kare-çapraz-balık pulu gibi geometrik motifler yoğunudur; ayrıca bitkisel ve haç gibi sembolik motifler dikkati çeker (Res. 2).

Kazılarda bulunan liturjik işlevli, ezme amaçlı kullanılan havanlar altı örnekle 40'a ulaşmıştır. Bu yıl çıkan örnekler arasında ince cidarlı, ağız çapı (80 cm.) oldukça büyük bir örnek dikkati çeker. Bu örnekler genellikle çift tutamaklıdır ve bezemesizdir.

Andriake'de birçok örneğini tanıdığımız trapez kesitli levha üstü parçaları Antik Dönem'e ait akanthus yaprağı, yumurta-ok ucu, astragal gibi motiflerle bezenmiştir (Res. 3). Bu parçalar templon kuruluşlarındaki levhaların üstünde yer alır.

2005'te bir mezarda ortaya çıkan bronz haç röliker kapağı (Res. 4) kazıma tekniğiyle yapılmış 11.-12.yy.'a ait bir örnektir; haçın yatay kol uçlarında tasvir edilen kaşıklar mür kültürüyle ilgilidir.

Kilisenin batı avlusunu güneyden sınırlayan iki katlı E yapısının alt katındaki çalışmalarımıza devam ederek batı uçtaki son tonozlu mekanı topraktan arındırdık; batı duvar ekseninde dikdörtgen bir niş yer alır; E yapısının içten uzunluğu 20 m.'dir. Yapı içinde 0.80-0.50 m. kot arası başlayan toprakta sekiz açma bitirilmiştir. Bu açmalardan en önemlisi batı duvar önündedir; burada yapılan 1.30x1.30 m.'lik sondajda +0.60 m. kottan (-0.30) kota inilmiştir. Sondajda harç yatağıyla birlikte bulunan 40 adet gri harçlı renkli opus tessellatum döşeme fragmanın yanı sıra 935 renkli tessera bulunmuştur. Tesseralar genelinde beyaz mermerdir; taş tesseralar ise bordo,

and wide mouth (diameter 80 cm.) - quite a large size. These generally have two lugs and carry no decoration.

The trapezoidal elements used on top of the balustrade plaques, many examples of which are known from Andriake, are decorated with motifs of Antiquity such as acanthus leaves, egg-and-dart or astragal (Fig. 3). These pieces were placed on top of the balustrades in templons.

A reliquary cross lid of bronze was found in a grave in 2005 and its incised decoration indicates the 11th-12th century; the spoons depicted at the ends of the horizontal cross arms are related to the cult of the myrrh.

Our work at the ground floor of the Structure E, which borders the western courtyard of the church on the south, entailed the removal of the deposit in the last vaulted room on the west; here, there is a rectangular niche on the axis of the western wall and the Structure E measures 20 m. long on the inside. Work in the structure covered eight trenches starting at 0.80-0.50 m. level. The most important of these eight trenches was that before the western wall: a sounding of 1.30x1.30 m. dug here took the ground level from +0.60 m. down to -0.30 m. This sounding yielded 40 fragments of coloured opus tessellatum with grey mortar bond as well as 935 pieces of tesserae. The tesserae in general, are of white marble, while the stone tesserae are of burgundy, black, dark grey, tan and light brown colour. In the same sounding 261 pieces of inlay (geometric ones include square, rectangle, triangle, circle and semi-circles while the vegetal ones include leaves with saw teeth and petals) were uncovered that are comparable to the finds from the Saraçhane. These marble inlaid pieces are of dark and light green (verde antico), yellow, burgundy (Pavonazetto, Porfido Rosso), white (Prokonnessos) and white-grey (Hymettos) colour.

For the announcement of the completion of the conservation and restoration work on the wall paintings covering the life of St. Nicholas in the burial chamber on the

Res. 4 Bronz haç röliker kapağı
Fig. 4 Bronze reliquary cross lid

siyah, koyu gri, taba, açık kahverengidir. Aynı sondajda ortaya çıkan 261 adet geometrik (kare, dikdörtgen, üçgen, daire, yarım daire) veya bitkisel (testere dişli yaprak, taç yaprağı) kakma Saraçhane buluntularıyla karşılaştırılabilir. Mermer kakmalar koyu ve açık yeşil (verde antico), sarı, bordo (Pavonazetto, Porfido Rosso), beyaz (Prokonnesos), beyaz-gri (Hymettos) renklidir.

2005 yılında kilisenin güneyindeki mezar odasında yer alan Aziz Nikolaos'un yaşamına ait duvar resimleri onarım ve koruma çalışmalarının bitirilmesini bilim dünyasına tanıtmak amacıyla bir açılış toplantısı yapılmıştır. Yapının güneyindeki mezar odasında yer alan Aziz Nikolaos'un yaşam öyküsü dünyada tek olması nedeniyle ayrı bir değer taşır. Bu sahneler arasında "Aziz Nikolaos'un Basileios'u Araplardan Kurtarması" tasvirinde Basileios'un ailesinin Aziz'e teşekkürü (Res. 5) sahnesi dikkati çeker. Bu etkinliği gerçekleştirmemizi sağlayan Koç Holding Şeref Başkanı Rahmi M. Koç ve Alexander Onasis Vakfı Başkanı Antonius Dimitrokallis yaptıkları konuşmalarla bizi onurlandırmışlardır.

Res. 5 Güney mezar odası, Aziz Nikolaos'un Basileios'u Araplardan Kurtarması

Fig. 5 South burial chamber, "St. Nicholas saving the Basileios from the Arabs"

south, a reception was held in 2005. As this life cycle is unique, it is of utmost importance. Among the scenes depicted here, "Saint Nicholas saving the Basileios from the Arabs" including the depiction of "the Basileios' family thanking St. Nicholas" is noteworthy (Fig. 5). We were honoured by the speeches delivered by Rahmi M. Koç, the Honorary President of the Koç Group of Companies, and Antonius Dimitrokallis, the President of the Alexander Onassis Foundation, who both contributed to the implementation of the conservation and restoration of these wall paintings.